

Biljana Lakić (1971. – 2020.)

Biljana Lakić bila je fizičarka čestica. Završila je studij fizike 1995. godine na zagrebačkom PMF-u, nakon čega je radila na Institutu Ruđera Boškovića i u CERN-u. Istraživala je aksione, hipotetske čestice koje nisu predviđene standardnim modelom, ali koje bi bile jako zanimljive i praktične, ako bi postojale. Objasnile bi neke čudne simetrije u tom modelu, a s obzirom na to koliko su neuhvatljive, bile bi dobar kandidat za tamnu materiju.

U potrazi za aksionima u CERN-u dugo je sudjelovala i svakodnevno se dokazivala svojim znanjem, domišljatošću i marljivošću. No, iako su sve to vrlo važne karakteristike vrsnih fizičara, uz njih će svatko tko ju je poznao dodati još jednu, ne toliko čestu osobinu: uvijek je bila spremna svima pomoći i pojasniti, ne samo komplicirane formule koje su opisivale aksione, nego i sve drugo povezano sa znanstvenoistraživačkim radom, sve ono što se ne može naučiti na fakultetu.

Kao teorijska fizičarka u području fizike elementarnih čestica, uključila se vrlo aktivno i u praktičan rad na CERN-ovom eksperimentu CAST. Postala je jedan od najboljih poznavatelja tog eksperimenta, solarnog teleskopa i cijelog detektorskog sustava. Znala je sve njegove tajne. Kako izvući iz njega najbolje, ali i kad treba stati i znati da je prijedena granica pouzdanosti opreme i da se ti podaci moraju odbaciti. Kombinacijom teorijskog i eksperimentalnog znanja, kao i vještina koju je imala u jednostavnom objašnjavanju vrlo kompleksnih stvari, postala je koordinatorica za prikupljanje podataka (jedna od četiri ključne pozicije za cijeli eksperiment) te glavna autorica u publikacijama, poput one nedavno objavljene u vrhunskom svjetskom znanstvenom časopisu *Nature Physics*.

Često je držala predavanja za najširu publiku na svom Institutu, a sudjelovala je i u emisijama na televiziji. Svi smo puno znali o Higgsovom bozonu i standardnom modelu, ali Biljana nas je u tim emisijama i predavanjima odvela puno dalje od toga. Pričala nam je o tome kako fizičari odlučuju da im treba nova čestica, kako su aksioni, šaljivo rečeno, dobili ime po prašku za rublje (jer kao da operu taj problem sa simetrijom koji ima jaka sila u standardnom modelu), pa kakve sve čestice još mogu postojati i stvarati tamnu materiju, ili čak tamnu energiju (to su tek osobite čestice) te što bi još sve moglo biti moguće i kako fizičari mogu, i već provjeravaju postoje li zaista neke od tih nevjerojatnih i čudesnih stvari izvan standardnog modela.

Znao sam s Biljanom i našom ekipom sjesti poslije nekih kasnovečernih popularizacijskih predavanja, kada smo pričali i o fakultetskim danima. Malo bismo ogovarali naše zajedničke profesore i asistente, kako se to već radi u takvim situacijama, a onda bi nas ona podsjetila koliko je bilo teško kolegicama na studiju fizike. Bilo je još uvijek prisutno dosta predrasuda, pa i zajedljivih komentara nekih starijih profesora. Imao sam osjećaj da je u mnogočemu što je radila pokušavala dokazati da žene mogu biti kvalitetne znanstvenice. Čini nam se da u tome nije u potpunosti uspjela. Svojom karijerom pokazala je da mogu biti čak i bolje. Bila je jedna od ključnih osoba za nastavak CAST eksperimenta pod nazivom – IAXO. Trebala je biti, a to je zaista i zaslužila, no bolest je odlučila drugačije.

Bila je dobra osoba i osobito odgovorna pa su je birali u mnoga povjerenstva u kojima su se evaluirala istraživanja drugih znanstvenika. Nije se nametala, ali mnogi su je tražili i pitali za savjet. Mi koji smo je dobro poznavali, voljeli smo je zbog toga. Bila je naša Bilja.

Saša Ceci